

П'ятизлотник (скорочено)

Михайло Коцюбинський

Михайло Коцюбинський

Оповідання "П'ятизлотник"

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

Посвята моїй любій матері

Смеркалося. У хаті були сутінки. Стара Хима підкладала соломку у грубку. Вона покликала з-за грубки чоловіка і сказала, що минулося борошно. Тільки хліба, що на полиці. Не вродило цього року. Старі думали: свій хліб минувся, а купити ні за що.

Щороку сутужно Хомі, щороку не стає свого хліба, а цього року зовсім погано, бо недорід: жито вродило обрідне, ярину град вибив. От лежить на полиці останній буханець хліба, і заробити ніде. Повечеряли старі гарячою бараболею в лущинках. Повечерявши, обернулись до образів і почали голосно шептати молитву.

Другого дня припало свято – Введення. Хима завилась гарно наміткою, взулась у червоні чоботи і подалась за Хоמוю до церкви на службу божу. Церква робила дивне враження на Химу: її серце м'якне, тане, мов той віск палаючої свічки. Виходить батюшка і читає проповідь. Хима не розуміє гаразд, про що читають. Згодом зрозуміла, що батюшка розкажує про недорід, як голодують десь люди.

Невеселі повертали Хима та Хома з церкви, бо в долі тих голодних вбачали вони свою власну долю.

По обіді Хома взявся за псалтир, а Хима відчинила скриню та заходила там порядкувати. У скрині вона мала старий білий п'ятизлотник. Як ще вона віддавалась, бабка її кинула їй того п'ятизлотника на посаг. Хима заховала його, як найдорожчий скарб. Як дасть Бог дочці її, що недавнечко одружилась, дитину, та ще й дівчинку, баба подарує того п'ятизлотника внучці.

А Хома не довго читав. Гіркі думи та тривога не давали йому спокою: він закрив книжку і задумався, де взяти грошей на хліб? Заробити ніде, позичити – ніхто не позичить, а без хліба не можна.

Полягали старі спати, та не спалося. Чоловік казав дати п'ятизлотника на борошно. Та Хима сказала, що голодом моритиметься, на одній картоплі житиме, а монети не дасть. Хома був сердитий.

Хима аж упріла від думки, що її скарб, її п'ятизлотник, який вона так довго ховала, який марила віддати лиш коханій унучці, міг би перейти в жидівські руки.

Кілька вже день харчувались старі вареною та печеною картоплею, аж охляли без

хліба. Одного разу з'явився у них гість – сват, який приїхав до жида різати січку. Дочка Зінька просила заглянути до її батьків. Гостя треба було прийняти, почастувати горілкою, бо сват завжди приймав Хому. Та жінка не давала п'ятизлотника. Чоловік був злий, пішов до шинкаря, але той набір не дав. Зрештою, трапився на дорозі Хомі кум і позичив на кварту. Стара зварила бараболі, і так-сяк прийняли свата.

П'ятизлотник перетривав ще одну небезпечну годину, та на те, щоб стати причиною незгоди між чоловіком та жінкою. На другий день пішов Хома по сусідах позичати хліба, та ніхто не дав: кожному сього року сутужно. Пішов Хома до жида, але й жид не дав. А вдома було нове лихо: соцький з десятником прийшли правити подать. Грошей не було, тому взяли Химину свиту. Хома просив жінку дати монету, але Хима сіла на скриню і не дала.

Ввечері Хима сказала, щоб Хома пішов до пана, попрохав би грошей на відробітки. Може б, він і дав. От завтра субота, підуть люди до рощоту, може, змилується.

Другого дня ввечері вертався Хома від пана, який дав трохи грошей на відробітки. Щасливі, зараз порадилися відібрати свиту, а на решту купити кукурудзяної муки на малаї, бо житня дорога. Повечерявши, старі полягали спати.

Та не спалося старим. Тепер, коли несподівана поміч дала їм спроможність хоч на кілька день позбутись гірких клопіт про шматок хліба, вони з цікавістю розглядались у своєму лихові, самі зазирали в вічі своєму ворогові. Думали, що в якійсь стороні тепер голод. Справжній голод. Сила людей без скибочки хліба. Хомі ввижалася сила голодних, змарнілих, сумних людей, що з туги та голоду мало не гавкають, як пси, і нізвідки поради немає бідолашним. Хома бачив у церкві карнавку, у яку збирали гроші голодуючим. Хима думала про голодних, у яких, може й картоплі нема. Хома подумав про п'ятизлотника, звернувся до жінки, яка ніби читала його думки. І так вони домовилися віддати п'ятизлотника голодуючим. Старі помовчали, а трохи згодом заснули.

Другого дня Хима оглянула свій скарб, що тридцять літ ховала, і сховала у пазуху. Після служби божої Хима наблизилась до карнавки, нешвидко добула п'ятизлотник, потримала його в руці й укинула в карнавку.

***

Того ж таки дня піп виймав гроші з карнавки. Побачивши межі мідяками срібний п'ятизлотник, він немало здивувався: "Я й не знав, що межі моїми парафіянами є такі багатирі!".

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.